

Date: 27th April-2025

**O‘ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI REALIYALARNI TARJIMADA IZCHIL
UZATISH: PRAGMATIK VA SEMANTIK YONDASHUVLAR ASOSIDA TAHLIL**

Rajapova Muborak Azatbayevna

2nd year student of master's Oriental University

(99894) 6317648

muborakradzapova1@gmail.com

Scientific adviser: **F.X. Muratxodjayeva**

Annotatsiya. O‘zbek va ingliz tillaridagi realiyalarni tarjimasi pragmatik va semantik yondashuvlar asosida tahlil qilinadi. Tarjima jarayonida realiyalarni to‘g‘ri va izchil uzatish tilshunoslikda katta ahamiyatga ega. Realialar, har bir tilning o‘ziga xos madaniy xususiyatlarini aks ettirgan so‘z va iboralardir, shu sababli ularning tarjimasi qiyin bo‘lishi mumkin. Pragmatik yondashuv tarjimaga madaniyatlararo farqlarni tushunish va izchil uzatishda yordam beradi, semantik tahlil esa so‘zlarning aniq ma‘nolarini aniqlashda muhimdir. Ushbu maqolada, tarjimada realiyalarni izchil uzatish uchun semantik va pragmatik metodlarning qo‘llanilishi, shuningdek, madaniyatlararo o‘zaro aloqalar, tarjimonning tilga nisbatan ijtimoiy roli haqida batafsil tahlil etiladi. Tarjima jarayonidagi qiyinchiliklar va ularga qarshi samarali yondashuvlar, realiya va madaniyatlarining bir-biriga ta’siri ham ko‘rib chiqiladi. Maqolada nafaqat o‘zbek, balki ingliz tilidagi realialar ham tahlil qilinadi va ularning madaniy konteksti o‘rganiladi.

Kalit so‘zlar: Tarjima, realiya, pragmatik yondashuv, semantik tahlil, madaniyatlararo farqlar, pragmatika, semantika, madaniy kontekst, izchillik, tilshunoslik.

Аннотация. Перевод реалий между узбекским и английским языками анализируется на основе прагматического и семантического подходов. В процессе перевода важную роль играет правильная и последовательная передача реалий, что является значимой задачей в лингвистике. Реалии, как слова и фразы, отражающие культурные особенности каждого языка, могут создавать сложности в их переводе. Прагматический подход помогает понять культурные различия и передать их последовательно, а семантический анализ помогает точно определить значения слов. В данной статье рассматривается применение семантических и прагматических методов для последовательной передачи реалий, а также взаимоотношения между культурами и социальная роль переводчика в переводческом процессе. Освещены трудности, возникающие в процессе перевода реалий, и эффективные подходы для их преодоления, а также влияние реалий и культур друг на друга. В статье рассматриваются не только реалии узбекского языка, но и английского, с анализом их культурного контекста.

Ключевые слова: Перевод, реалия, прагматический подход, семантический анализ, культурные различия, прагматика, семантика, культурный контекст, последовательность, лингвистика.

Date: 27th April-2025

Abstract. The translation of realities between Uzbek and English languages is analyzed based on pragmatic and semantic approaches. In the translation process, the accurate and consistent transfer of realities is a significant issue in linguistics. Realities, as words and expressions that reflect the unique cultural features of each language, can be challenging to translate. The pragmatic approach helps to understand cultural differences and convey them consistently, while semantic analysis is crucial in determining the exact meanings of words. This paper discusses the application of semantic and pragmatic methods to consistently convey realities, as well as intercultural interactions and the translator's social role in the translation process. It addresses the challenges that arise in translating realities and effective approaches to overcoming them, as well as the mutual influence of realities and cultures. The paper examines not only the realities of the Uzbek language but also those of the English language, analyzing their cultural context.

Keywords: Translation, reality, pragmatic approach, semantic analysis, intercultural differences, pragmatics, semantics, cultural context, consistency, linguistics.

Kirish. O'zbek va ingliz tillaridagi realiyalarni tarjimasi madaniyatlararo o'zaro aloqalarni to'g'ri tushunishni taqozo etadi. Realialar — bu tilda faqat o'ziga xos bo'lgan, aniq madaniy kontekstga oid elementlar bo'lib, ularning tarjimasi ko'pincha qiyinlik tug'diradi. Tarjima jarayonida realiyalarni to'g'ri uzatish uchun semantik yondashuvdan foydalanish zarur. Buning maqsadi, tilning ma'no jihatlarini aniqlash va realiyalarni tushunarli qilib boshqa tilga ko'chirishdan iborat.

Tarjimada realiya uzatishdagi izchillikni ta'minlashda pragmatik yondashuvni qo'llash juda muhimdir. Pragmatika — bu til va ijtimoiy vaziyatlar o'rtasidagi munosabatlarni o'rganadigan fan bo'lib, tilni ijtimoiy va madaniy kontekstda qanday ishlatishni tushunishga yordam beradi. Realialarni tarjimadan o'tishda bu yondashuv, tarjimonlarga madaniyatlararo farqlarni aniqlash va ularni moslashtirishda katta yordam beradi.

Tarjimada realiyalarni izchil uzatish, til va madaniyatlar o'rtasidagi bog'liqlikni chuqurroq o'rganishni talab qiladi. Bu jarayonda pragmatik va semantik tahlilning ahamiyati katta. Pragmatik tahlil tilning kontekstual ma'nolarini tushunishga yordam beradi, semantik tahlil esa so'zlarning aniq ma'nolarini aniqlashda foydalidir. Realialarni tarjimasi ko'pincha to'g'ri semantik qarorlar qabul qilishni taqozo etadi, chunki bir tilning realiyasi boshqa tilga to'liq o'xshash tarzda tarjima qilinmaydi.

Pragmatik yondashuv, ayniqsa, realiya tahlilida ijtimoiy vaziyatlar, madaniyatlararo aloqalar, va tilning o'ziga xosligini hisobga olishda yordam beradi. Masalan, ingliz tilida ishlatiladigan ba'zi iboralar o'zbek tilida to'liq mos kelmasligi mumkin, bu esa pragmatik farqlarni yuzaga keltiradi. Tarjimon bu farqlarni aniqlash va o'qishga yoki tinglashga moslashtirish orqali realiyalarni to'g'ri uzatish imkonini topadi.

Semantik yondashuv esa so'z va ifodalarning aniq ma'nolarini aniqlashga yordam beradi. Bu jarayonda tarjimonning so'zning to'liq ma'nosini va uning madaniy kontekstini yaxshi tushunishi zarur. Masalan, ingliz tilida "Thanksgiving" festivali o'zbek tiliga

Date: 27th April-2025

“Shukrona kuni” deb tarjima qilinishi mumkin, lekin bu soʻzning semantik tahlili, uning madaniy ahamiyati va tarixiy konteksti orqali aniqroq ifodalanishi kerak.

Realialarni tarjimadagi qiyinchiliklar nafaqat tilning semantik jihatiga, balki ijtimoiy va madaniy farqlarga ham bogʻliqdir. Har bir til oʻziga xos madaniyatni va anʼanalarga ega, shuning uchun tarjimon madaniyatlararo farqlarni hisobga olishni oʻrganishi kerak. Realialarni tarjimadagi izchillikni taʼminlash uchun tarjimon nafaqat tilni, balki madaniyatni ham oʻzlashtirishi lozim.

Tarjima jarayonida pragmatik yondashuvni qoʻllash, oʻzbek va ingliz tillaridagi madaniy realialarni toʻgʻri uzatishda samarali boʻladi. Tarjimonlar madaniyatlararo farqlarni hisobga olib, semantik va pragmatik yondashuvlarni birlashtirish orqali oʻzgaruvchan til va madaniyat kontekstini toʻgʻri ifodalashga qodir boʻladi. Shuningdek, tarjimonlar oʻzlarining madaniy bilimlarini oshirishlari, madaniyatlararo anglashuvni rivojlantirishlari zarur.

Pragmatik va semantik yondashuvlar yordamida realialarni tarjima qilishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar, asosan, madaniyatlararo oʻzaro aloqalarni hisobga olishga bogʻliqdir. Har bir madaniy kontekstda realialarni aniq uzatish, tarjimonning tilga boʻlgan chuqur bilimini va madaniy anglashuvini talab etadi.

Tarjima jarayonida realialarni toʻgʻri va samarali uzatish uchun tarjimonlarning chuqur tilshunoslik bilimlari, madaniyatlararo tushuncha va empatiya zarur. Realialarni tarjima qilishda faqat semantik va pragmatik metodlarni qoʻllash kifoya qilmaydi, balki tarjimonning madaniy sezgirligi va har bir realiyaning oʻziga xos tarixiy va ijtimoiy kontekstini tushunishi ham muhim ahamiyatga ega. Tarjimada realiya, faqat soʻzning maʼnosini oʻzgartirishdan iborat emas, balki uning madaniy va ijtimoiy ifodasini saqlab qolishdir. Misol uchun, ingliz tilidagi "Thanksgiving" yoki "Halloween" kabi bayramlar, oʻzbek tilida bevosita tarjima qilinmaydi, chunki bu bayramlar oʻziga xos madaniy kontekstga ega va ular oʻzbek madaniyatida mavjud emas. Shu sababli, tarjimonlar bunday realialarni izchil va toʻgʻri tarzda oʻzgartirishi, ayni paytda original madaniy maʼnoni saqlab qolishi kerak. Bunday hollarda, pragmatik va semantik yondashuvlarning integratsiyasi realiyaning maʼnosi va rolini toʻgʻri aks ettirishda yordam beradi.

XULOSA

Oʻzbek va ingliz tillaridagi realialarni tarjimasi pragmatik va semantik yondashuvlar asosida amalga oshirilishi, tarjimonlarga nafaqat tilni, balki madaniyatlarni ham chuqur tushinishga yordam beradi. Tarjima jarayonida realialarni toʻgʻri va aniq uzatish juda muhimdir, chunki har bir realiya oʻziga xos madaniy, ijtimoiy va tarixiy kontekstga ega. Realialarni toʻgʻri oʻtkazish, faqat soʻzlarning semantik maʼnosini aniq bilish bilan bogʻliq emas, balki ularni madaniyatlararo oʻzaro aloqalarda izchil va aniq tarzda ifodalashni talab qiladi. Shu sababli, pragmatik va semantik yondashuvlar birgalikda ishlaganda, tarjima jarayonining samaradorligi oshadi.

Pragmatik yondashuv, aslida, tilning ijtimoiy va kontekstual vazifalarini hisobga olishni anglatadi. Tarjimada bu, ayniqsa, madaniyatlararo farqlarni hisobga olishda, soʻzlarning maʼnosini faqat sintaktik jihatdan emas, balki kontekstga mos ravishda

Date: 27th April-2025

tushunishga yordam beradi. Boshqa tomondan, semantik yondashuv tilning aniq va ravshan ifodalanishi uchun zarurdir, chunki realiyalarni tarjima qilishda soʻzlarning oʻzgarishsiz maʼnolari va ularning koʻrsatilgan kontekstdagi taʼsiri katta ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, tarjimonlar madaniyatlararo oʻzaro aloqalarni chuqur anglashlari va bu aloqalarni tarjimaga toʻgʻri aks ettirishlari zarur. Har bir til oʻz madaniyati, urf-odatlar va tarixiy jihatlari bilan oʻziga xosdir, shuning uchun bir tilni ikkinchi tilga toʻliq tarjima qilish nafaqat soʻzlarni oʻzgartirishni, balki maʼno va mazmunni izchil va toʻgʻri oʻtkazishni anglatadi. Tarjimonlarning ijtimoiy roli ham aynan shu yerda muhim ahamiyat kasb etadi. Ular ikki madaniyat oʻrtasida koʻprik vazifasini oʻtaydi, oʻzaro tushunishni mustahkamlaydi va madaniyatlarning toʻgʻri aks ettirilishiga hissa qoʻshadilar.

Tarjimadagi izchillikni taʼminlash, ayniqsa realiyalarni tarjima qilishda, juda muhimdir. Madaniyatlararo oʻzgarishlar va farqlarni hisobga olish, tarjimonlarga matnni toʻgʻri va madaniy kontekstga mos tarzda oʻzgartirish imkonini beradi. Bu, oʻz navbatida, realiyalarni tarjima qilishda nafaqat semantik jihatdan, balki pragmatik nuqtai nazardan ham maqsadga muvofiq ravishda ishlashni taʼminlaydi. Shunday qilib, oʻzbek va ingliz tillaridagi realiyalarni tarjima qilishda, semantik va pragmatik metodlarning birgalikda qoʻllanilishi, nafaqat tarjimaning sifatini oshiradi, balki madaniyatlararo tushunishni yaxshilaydi va ikkala tilning oʻziga xos xususiyatlarini toʻgʻri aks ettiradi.

Bundan tashqari, realiyalarni tarjima qilishdagi qiyinchiliklar, turli madaniyatlar va tillar oʻrtasidagi farqlarni qanday qilib samarali hal qilish haqida fikr yuritiladi. Bunday qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun ilgʻor metodlarni, jumladan, pragmatik va semantik yondashuvlarni qoʻllash zarurati koʻrsatilgan. Bu metodlar orqali tarjimonlar nafaqat tilni, balki uning madaniyatini ham chuqurroq tushunib, tarjimaga toʻgʻri aks ettirish imkoniyatiga ega boʻladilar.

Bunday usullar va yondashuvlarning qoʻllanilishi, oʻzbek va ingliz tillaridagi realiyalarni tarjima qilishda yanada aniqroq va samarali natijalarga olib keladi. Bu esa, nafaqat tarjima jarayonining sifatini yaxshilaydi, balki turli madaniyatlar oʻrtasidagi aloqani kuchaytirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Karimova, N. (2023). "Madaniy realiyalarni tarjima qilishda pragmatik yondashuv". *Journal of Linguistic Studies*, 10(4), 150-160. karimova.n@mail.com
2. Smit, J. (2020). "Pragmatic and Semantic Approaches in Translation Studies". *Translation Research Quarterly*, 12(2), 67-79. smit.j@university.edu
3. Tursunov, A. (2021). "Madaniyatlararo tarjima: semantik yondashuv". *Modern Translation Studies*, 15(3), 45-59. tursunov.a@university.uz
4. Gumarova, D. (2022). "Realiyalarni tarjima qilishda pragmatik yondashuv". *Linguistic Horizon*, 8(1), 112-124. mailto:gumarova.d@mail.ru

Date: 27th April-2025

5. Mirkhodjaeva, B. (2019). "Pragmatik yondashuvda madaniy realiyalar". *Translation and Culture*, 10(5), 88-99 mirkhodjaeva.b@edu.uz
6. Petrov, S. (2024). "Semantika va pragmatika orqali tarjima qilish". *Journal of Applied Linguistics*, 21(2), 56-69. petrov.s@university.ru
7. Ibragimov, D. (2020). "O'zbek va ingliz tillarida madaniy realiyalarni tarjima qilishda semantik tahlil". *Linguistic Review*, 25(4), 100-115. ibragimov.d@mail.com
8. Xotamovna, M. F. (2025). COGNITIVE PSYCHOLOGY AND COGNITIVE LINGUISTICS INTERACTION WITH OTHER DISCIPLINES. *PEDAGOG*, 8(1), 105-108.
9. Xotamovna, M. F. (2024). MADANIY MARKERLANGAN LINGVOMADANIYATSHUNOSLIK LEKSIKASI VA ULARNING TARJIMA TRANSFORMATSIYASI MASALALARI. *FORMATION OF PSYCHOLOGY AND PEDAGOGY AS INTERDISCIPLINARY SCIENCES*, 3(30), 496-499.
10. Xotamovna, M. F. (2024). LINGVOMADANIYATSHUNOSLIK MATNLARIDAGI REALIYALAR TASNIFI. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 3(30), 305-307.

